

WPLYW PRZYWÓDZTWA ABUBAKARA SHEKAU NA ROZWÓJ ORGANIZACJI BOKO HARAM

Streszczenie

Niniejszy artykuł przedstawia analizę wizerunku Abubakara Shekau, obecnego przywódcy ugrupowania walczącego islamu znanego jako Boko Haram i wpływu jego władzy na rozwój tej organizacji. W artykule prezentuję sylwetkę Abubakara Shekau oraz jego wizerunek w mediach, stworzony w oparciu o nagrania propagandowe Boko Haram. Przedstawiam również drogę Abubakara Shekau do przywództwa w organizacji po śmierci jego poprzednika, Muhammada Yusufa. Analizuję sposób, w jaki sylwetka Shekau wywołała trudności, z którymi boryka się on w kwestii utrzymania władzy wewnątrz Boko Haram oraz zdobycia sojuszników zewnętrznych w świecie organizacji walczącego islamu.

Słowa kluczowe: Abubakar Shekau, Boko Haram, islam, północna Nigeria

***

Boko Haram¹, organizacja walczącego islamu, a jednocześnie sprawca nieopisanego cierpienia setek tysięcy Nigeryjczyków w ostatnich latach, powstało jako nieformalna grupa zwolenników kaznodziei Muhammada Yusufa, teoretyka reformy religijnej. Yusuf głosił swe nauki w północnowschodnim mieście Maiduguri w stanie Borno począwszy od 1995 roku, aż do swej tragicznej śmierci w roku 2009. Wówczas przywództwo nad organizacją przejął jego zastępca, Abubakar Shekau – awanturnik o nieprzewidywalnym charakterze, we własnym środowisku znany z niezwykle radykalnych poglądów religijnych. Shekau posłużył się koncepcją reformy islamu stworzoną przez Muhammada Yusufa, aby na jej podstawie

---

¹ Oficjalna nazwa organizacji brzmi Dżama'at Ahl as-Sunna li-l-Dżihad wa-l-Dżihad (ar.: Społeczność Ludzi Sunny, Misji i Dżihadu). W marcu 2015 roku obecny przywódca organizacji, Abubakar Shekau, nadał jej kolejną nazwę, brzmiącą Wilajat Gharb Ifrikijja (ar.: Emirat Afryki Zachodniej), jako wyraz lojalności wobec bliskowschodniego Państwa Islamskiego. Nazwę „Boko Haram” stworzyli mieszkańcy okolic Maiduguri i dziennikarze, uważając, że trafnie ujmuje ona idee głoszone przez tę organizację. W niniejszym artykule stosuję nazwę „Boko Haram” ze świadomością, iż nie jest ona akceptowana przez samo ugrupowanie. Została ona jednak zwyczajowo przyjęta w badaniach nad organizacją, a skutkiem tego jest najszerszej rozpoznawalna.

przeprowadzić w Nigerii zbrojny dżihad przeciwko świeckiemu państwu. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie osoby Abubakara Shekau i analiza wpływu jego przywództwa na rozwój organizacji Boko Haram.

Dwa oblicza Boko Haram

Powstanie Boko Haram datuje się na lata 1995–2002. Wówczas do organizacji należeli zwolennicy nauk Muhammada Yusufa, którzy przynajmniej raz w tygodniu gromadzili się w meczecie Muhammada Indimi w Maiduguri, by tam słuchać kazań i komentarzy koranicznych swego mistrza². W 2002 roku Yusuf, dzięki wsparciu finansowemu teścia, Baby Fugu Mohammeda, wybudował meczet na obrzeżach miasta. Znaczące wydaje się być imię nadane nowo postawionej budowli. Meczet poświęcono bowiem Ibn Tajmijji, XIII-wiecznemu uczonemu z Damaszku, uważanemu za najważniejszego ideologa radykalnej odmiany islamu. Miejsce to stało się centralnym ośrodkiem głoszenia nauk Boko Haram. Zburzono je w lipcu 2009 roku, podczas ataku federalnych służb bezpieczeństwa na zwolenników Yusufa.

W ramach spotkań z uczniami Muhammad Yusuf głosił ideę reformy religijnej, którą uważał za niezbędną, by nawrócić miejscową ludność na prawdziwą ścieżkę wiary. Najpoważniejszym zagrożeniem dla czystości islamu były, zdaniem Yusufa, wpływy Zachodu, utożsamiane ze świeckim charakterem władzy w państwie oraz popularnością nowoczesnej edukacji typu europejskiego. Yusuf przekonywał swoich uczniów, by w ramach poszukiwania prawdziwej wiary nie podporządkowywali się prawu nigeryjskiemu stanowionemu przez człowieka oraz nie podejmowali legalnej pracy w państwie świeckim. Ważnym elementem głoszonych przez niego idei była stanowcza krytyka wiedzy zachodniej jako sprzecznej z Koranem. Uważał, że niektóre teorie naukowe – jak koncepcja powstawania opadów atmosferycznych, teoria Darwina lub metoda obliczania wieku Ziemi – są niezgodne z wersetami koranicznymi, interpretowanymi przez niego w sposób dosłowny³.

Wobec osób, które nie zgadzały się z przyjętą przez Yusufa koncepcją islamu, stosował on ideę *takfir* (ar.: oskarżenie o niewiarę), charakterystyczną dla północnonigeryjskiego nurtu reformizmu muzułmańskiego⁴. Według *takfir* osoba, która nie podziela danej interpretacji nauk koranicznych, powinna zostać uznana za nie-

² A. Murtala, „Boko Haram in Nigeria: its beginnings, principles and activities”, *Salafi Manhaj*, 2013, s. 20.

³ Szerzej na temat nauk głoszonych przez Muhammada Yusufa zob. S. Brakoniecka, „Spór o zachodnią edukację. Od ‘Yan Izala do Boko Haram’”, *Afryka*, 40, 2014, s. 71–84.

⁴ *Takfir* stosował już Usman dan Fodio, uważany za pierwszego reformatora islamu północnonigeryjskiego. Do koncepcji tej odwoływali się także późniejsi myśliciele tego nurtu, m.in. wybitny znawca prawa muzułmańskiego Abubakar Gumi, najważniejszy ideolog reformy północnonigeryjskiego islamu w XX wieku.

wierną. Muhammad Yusuf nie sprecyzował, jak należy traktować osoby oskarżone o niewiarę.

Wśród członków Boko Haram oraz części miejscowej ludności Yusuf cieszył się poważaniem. Z jednej strony postrzegany był jako autorytet w kwestiach religijnych, biegły w naukach muzułmańskich⁵. Z drugiej strony jego sprzeciw wobec świeckiego charakteru władzy interpretowano jako bunt przeciwko wszelkim przejawom nieskuteczności obowiązującego systemu politycznego – marginalizacji regionu północno-wschodniego w działaniach rządu federalnego, skorumpowaniu miejscowych elit polityczno-religijnych oraz bezkarności funkcjonariuszy policji i wojska.

Abubakar Shekau wykorzystuje społeczne poparcie dla poglądów Muhammada Yusufa, szeroko czerpiąc z nauk poprzednika. Odwołuje się do najważniejszych postulatów Yusufa, a więc do sprzeciwu wobec świeckiego charakteru władzy w Nigerii oraz konieczności odrzucenia nauk typu zachodniego. Przeniósł on teoretyczną koncepcję reformy religijnej Muhammada Yusufa na grunt praktyczny. Podjął zbrojny dżihad, którego celem w sferze deklaratywnej – trudno bowiem mówić o rzeczywistych motywacjach organizatora działań przestępczych na tak ogromną skalę – jest obalenie świeckich władz w Nigerii oraz doprowadzenie do zamknięcia ośrodków edukacji niemuzułmańskiej. Shekau zradykalizował również stosowaną przez Yusufa ideę *takfir*. Osoby niepodzielające przyjętej przez niego koncepcji islamu, a w praktyce wszyscy, którzy nie należą do Boko Haram, ponoszą najcięższe z możliwych konsekwencje – wzięcie do niewoli lub śmierć.

Za czasów Muhammada Yusufa Boko Haram było grupą młodzieży zafascynowaną teorią reformy religijnej. Gdy władzę przejął Abubakar Shekau, przeistoczył Boko Haram w organizację walczącego islamu, której istnienie zaczęło realnie zagrażać bezpieczeństwu północno-wschodniej Nigerii, a z biegiem czasu – również państw sąsiednich. Jak pisze Virginia Comolli:

Yusuf ukształtował ideologię Boko Haram [opartą na – S.B.] opozycji wobec państwa i tradycyjnego porządku muzułmańskiego⁶. Jednak to właśnie Abubakar

---

⁵ Podkreślić należy w tym miejscu, że podziw biełości Yusufa w naukach islamu wynikał z subiektywnej oceny miejscowej ludności, zwłaszcza tej posiadającej słabe wykształcenie muzułmańskie. Wiedza religijna Yusufa obfitowała w istotne braki, co podkreślali uczeni podejmujący z nim dysputy teologiczne. Zob. na przykład dyskusję pomiędzy Yusufem a Isą Alim Bauchim, w której rozmówca bierze Yusufa w krzyżowy ogień pytań o charakterze teologicznym, próbując (z pozytywnym skutkiem) ukazać braki w jego znajomości przepisów islamu: „Muqabala Malam Isa Ali Bauchi da Malam Muhammad Yusuf Maiduguri a kan karatun boko” [Konfrontacja poglądów Malama Isy Alego Bauchi i Malama Muhammada Yusufa Maiduguri dotyczących zachodniej edukacji], <https://www.youtube.com/watch?v=Rq-OgUWMAVA&list=PL8CA76D74FAE6E7F5&index=6> oraz następne części (10.12.2015).

⁶ Chodzi o skorumpowanie miejscowych elit religijnych, mających szerokie kontakty w kręgach politycznych.

Shekau przez lata pracował nad transformacją Boko Haram, przekształcając masowy ruch przeciwników władzy w podziemną sieć, świetnie przygotowaną do prowadzenia nieregularnej walki, której doświadczyło państwo nigeryjskie⁷.

Ostoja monoteizmu

Szczegóły życiorysu Abubakara Shekau właściwie nie są znane. Badacze cytują zdawkowe, sprzeczne ze sobą informacje dotyczące jego osoby. Za źródło najbardziej rzetelnych danych na temat Shekau uważany jest jego profil w serwisie BBC⁸, stworzony w oparciu o relacje Ahmeda Salkidy, dziennikarza z Maiduguri utrzymującego bliskie kontakty z członkami Boko Haram⁹. Według informacji podanych przez Salkidę, Shekau urodził się w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych XX wieku w miejscowości Shekau w stanie Jobe¹⁰. W młodości studiował teologię. W 1990 roku przeprowadził się do Maiduguri. Zamieszkał w dzielnicy Mafoni, w sąsiedztwie miejscowego duchownego muzułmańskiego. Kilka lat później Shekau poślubił jedną z jego córek, która zmarła podczas porodu. To nieszczęście mogło mieć wpływ na spotęgowanie radykalizmu poglądów Shekau oraz wzbudzić problemy natury psychicznej, związane ze skłonnością do agresji i przemocy¹¹.

W latach dziewięćdziesiątych Shekau poznał Muhammada Yusufa oraz Mamma Nura, którzy podzielali jego fascynację bliskowschodnimi ugrupowaniami walczącego islamu¹². W gronie znajomych Abubakar Shekau zyskał przydomek *Dar al-tauhid* (ar.: Ostoja monoteizmu), mający podkreślać nacisk kładziony przez niego na kwestię jedynobóstwa w islamie¹³.

W strukturach powstającej wówczas organizacji Boko Haram Abubakar Shekau objął stanowisko bezpośredniego zastępcy Muhammada Yusufa. Obaj mężczyźni znacznie się od siebie różnili. Yusuf był powszechnie znanym uczonym muzułmańskim. Uczestniczył w życiu lokalnej społeczności, angażował się w kwestie związane z prawem muzułmanów do realizacji własnych obowiązków religijnych oraz brał udział w pracach rządowego Komitetu Implementacji Szariaty w stanie Borno¹⁴.

⁷ V. Comolli, *Boko Haram. Nigeria's Islamist insurgency*, Hurst & Company, London 2015, s. 32. Tłumaczenie cytatu z języka angielskiego: S.B.

⁸ "Nigeria's Boko Haram Leader Abubakar Shekau in profile", *BBC News*, 9 maja 2015, <http://www.bbc.com/news/world-africa-18020349> (10.11.2015).

⁹ A. Brigaglia, „Abubakar Shekau: the Boko Haram leader who never came «back from the dead»”, *The Annual Review of Islam in Africa*, 12, 1, 2013–2014, s. 43.

¹⁰ "Nigeria's Boko Haram leader Abubakar Shekau in profile", dz. cyt.

¹¹ Virginia Comolli przytacza treść jednego z przeprowadzonych przez nią wywiadów. Anonimowy rozmówca twierdzi, że Abubakar Shekau przez pewien czas przebywał w zamknięciu z powodu problemów psychicznych. Por. V. Comolli, dz. cyt., s. 61.

¹² Zob. J. Zenn, „Leadership analysis of Boko Haram and Ansaru in Nigeria”, *Combating Terrorism Center*, 24 lutego 2014, <https://www.ctc.usma.edu/posts/leadership-analysis-of-bokoharam-and-ansaru-in-nigeria> (15.11.2015).

¹³ "Nigeria's Boko Haram leader Abubakar Shekau in profile", dz. cyt.

¹⁴ International Crisis Group, "Curbing violence in Nigeria (II): the Boko Haram insurgency", *Africa Report*, 216, 3 kwietnia 2014, s. 7.

Jako osoba czynnie wspierająca lokalną społeczność Yusuf zdobył znaczne poparcie wśród mieszkańców Maiduguri, dzięki czemu pamięć o nim do dzisiaj łączy się z przekonaniem, iż nie byłby skłonny do podjęcia brutalnych działań o charakterze terrorystycznym. Jak uważa Martin Ewi, pracujący w pretoryjskim Instytucie Studiów nad Bezpieczeństwem:

Yusuf miał szerszą [niż Shekau – S.B.] wizję. Wniósł znaczny wkład w promocję muzułmańskiej edukacji na północy, ponieważ był przekonany, że szkolnictwo zachodnie jest niemoralne. Nie żył w ukryciu, wszyscy go znali, udzielał wywiadów dla prasy i nigdy nie prowadził ataków w stylu Al-Kaidy¹⁵.

Zupełnie inną osobowość posiadał Abubakar Shekau. Ahmad Salkida opisał go jako introwertyka, samotnika nie znającego strachu, człowieka opanowanego, bezlitosnego i bezwzględego. „Należy on do grona tych, którzy żywią przekonanie, że trzeba poświęcić wszystko w imię tego, w co się wierzy”¹⁶. Poglądy Abubakara Shekau na reformę religijną były na tyle radykalne, że krytykował on nawet Muhammada Yusufa za umiarkowany charakter jego idei¹⁷. Martin Ewi natomiast mówił o Abubakarze Shekau: „Uważam, że jest bardziej niebezpieczny niż Yusuf. Ten [w sposób przemyślany – S.B.] wybierał swoich wrogów. Shekau natomiast nie wyznacza sobie żadnych granic. Jest oportunistą, atakuje zawsze, gdy nadarzy się ku temu okazja”¹⁸.

Opinia Ewiego znalazła odzwierciedlenie w rzeczywistości. Z czasem, gdy Boko Haram zaczęło prowadzić zakrojone na szeroką skalę działania zbrojne, Abubakar Shekau stał się ikoną brutalności i bezwzględności. Andrea Brigaglia nazwał go „oficjalną twarzą terroru w Afryce Zachodniej”¹⁹, a niemiecki magazyn „Bild” – „Czarnym Bin Ladenem”²⁰. W 2013 roku Departament Stanu Stanów Zjednoczonych, biorąc pod uwagę zagrożenie, jakie działania Shekau stanowią dla bezpieczeństwa w regionie Afryki Zachodniej, wyznaczył nagrodę wysokości siedmiu milionów dolarów amerykańskich za informację o miejscu jego pobytu²¹.

¹⁵ „The Boko Haram terror chief who came back from the dead”, *France 24*, 25 września 2014, <http://www.france24.com/en/20120111-terror-chief-boko-haram-imam-shekau-youtube-nigeria-goodluck-jonathan-al-qaeda-oil> (10.11.2015). Tłumaczenie cytatu z języka angielskiego: S.B.

¹⁶ Ahmad Salkida, cytując za: „Nigeria’s Boko Haram leader...”.

¹⁷ V. Comolli, dz. cyt., s. 61.

¹⁸ „The Boko Haram terror...”, dz. cyt. Tłumaczenie cytatu z języka angielskiego: S.B.

¹⁹ A. Brigaglia, dz. cyt., s. 43.

²⁰ W oryginale: „Black Bin Laden”. Zob. „Boko-Haram-chef Abubakar Shekau: So tickt der fiese «Black Bin Laden»”, *Bild*, 14 maja 2014, <http://www.bild.de/politik/ausland/nigeria/der-irre-maedchen-entfuehrer-black-bin-laden-35964642.bild.html> (10.11.2015).

²¹ “Wanted information that brings to justice Abubakar Shekau”, *Rewards for Justice*, Department of State, United States of America: https://www.rewardsforjustice.net/english/abubakar_shekau.html (10.11.2015).

Rewards for Justice

Seeking Information Against International Terrorism

Wanted Information leading to the location of Abubakar Shekau Up to \$7 Million Reward

Dates of Birth Used : 1965, 1969, 1975

Place of Birth : Yobe, Nigeria

Sex : Male

Height : Tall

Build : Slim

Complexion : Dark

Ethnicity : Kanuri

Languages : Arabic, Hausa, Fulani, Kanuri

Aliases : Abu Bakr Skikwa, Imam Abu Bakr Shiku, Abu Muhammad Abu Bakr Bin Muhammad Al Shakwi Al Muslimi Bishku, Abubakar Shakkau

Rewardsforjustice.net 06/03/2013

Amerykański list gończy za Abubakarem Shekau. Źródło: www.rewardsforjustice.net

Droga Abubakara Shekau do władzy

Muhammad Yusuf był raczej przywódcą duchowym niż rzeczywistym liderem decydującym o działaniach Boko Haram. Nieostry charakter sprawowanej przez niego władzy przyczynił się do wzrostu ambicji przywódczych innych członków organizacji. Po śmierci Yusufa rywalizacja pomiędzy osobami pretendującymi do roli lidera Boko Haram stała się szczególnie wyraźna. Stanęły one na czele kilku odrębnych frakcji, pośród których dominowała ta pod przywództwem Abubakara Shekau. Legitymizacji jego władzy sprzyjał z pewnością fakt, iż Muhammad Yusuf nazwał go swoim bezpośrednim zastępcą podczas przesłuchania przez nigerską armię, po którym został rozstrzelany:

Żołnierz: Co się dzieje z twoim zastępcą? Powiadają, że masz żołnierzy, policję i tym podobne.

Yusuf: Nie, to nieprawda.

Żołnierz: Nie masz zastępcy, który pełni obowiązki podczas twojej nieobecności?

Yusuf: Mam.

Żołnierz: Jak ma na imię?

Yusuf: Malam Abubakar Shekau²².

Nagranie z przesłuchania udostępniono w Internecie w serwisie Youtube. Jego treść stała się dobrze znana osobom zainteresowanym Boko Haram, w tym również członkom tej organizacji, którzy poszukiwali wówczas nowego punktu odniesienia po śmierci nauczyciela. Z pewnością posłużyło to wzmocnieniu autorytetu Abubakara Shekau jako nowego przywódcy najważniejszej frakcji Boko Haram.

Nie wszyscy dawni uczniowie Yusufa byli jednak zadowoleni z przejścia władzy przez Abubakara Shekau. Sprzeciw wzbudziła zaproponowana przez niego nowa koncepcja działalności Boko Haram, oparta na działaniach zbrojnych wymierzonych w miejscową ludność muzułmańską. Dawni przyjaciele Yusufa, w tym Mamman Nur oraz Khalid el-Barnawi, utworzyli organizację przeciwną zabijaniu wyznawców islamu przez bojowników Abubakara Shekau. Powstanie Ansaru (ar.: Dżama'at Ansar al-Muslimina fi Bilad as-Sudan – Front Obrony Muzułmanów w Czarnej Afryce) ogłoszono w styczniu 2012 roku, choć struktury tej organizacji istniały już wcześniej²³. Pierwszą informację na temat nowego ugrupowania przedstawiono mieszkańcom Kano 26 stycznia, sześć dni po niesławnych zamachach, w których zginęło ponad dwustu cywilów – przede wszystkim muzułmanów. Tekst wydrukowany na ulotkach rozrzuconych na ulicach miasta głosił:

Mamy zaszczyt ogłosić społeczeństwu wiadomość o utworzeniu nowej organizacji opartej na pierwotnych założeniach [Muhammada Yusufa – S.B.]. Będziemy bezstronnie obserwować wydarzenia, wspierając to, co jest dobre, a niwelując to, co złe²⁴.

Twórcy Ansaru wyraźnie sygnalizowali swój sprzeciw wobec praktyk Abubakara Shekau, które skutkowały śmiercią tysięcy muzułmanów. Uważali, że dopuszczając do morderstw współwyznawców Shekau wypaczył nauki Muhammada Yusufa, wprowadzając własną, całkowicie zradykalizowaną interpretację koncepcji *takfir*. W czerwcu Khalid el-Barnawi, posługując się pseudonimem Abu Usa-

---

²² Nagranie w języku hausa zamieszczono w serwisie Youtube 3 sierpnia 2009 roku, a więc zaledwie cztery dni po śmierci Muhammada Yusufa: <https://www.youtube.com/watch?v=ePpUvfTXy7w> (10.11.2015). Tłumaczenie z języka hausa: S.B.

²³ International Crisis Group, dz. cyt., s. 26.

²⁴ „Rift in Boko Haram, ‘Ansaru’ splinter group emerges, calls BH ‘inhuman’ to Muslims”, *Sahara Reporters*, 31 stycznia 2012, <http://saharareporters.com/2012/01/31/rift-boko-haram-%E2%80%98ansaru%E2%80%99-splinter-group-emerges-calls-bh-%E2%80%98inhuman%E2%80%99-muslims> (17.11.2015). Tłumaczenie cytatu z języka angielskiego: S.B.

matul Ansar, opublikował w Internecie nagranie, w którym podkreślał, że „islam zakazuje zabijania niewinnych ludzi, w tym również nie-muzułmanów”. Zdecydowanie skrytykował morderstwa pracowników służb bezpieczeństwa oraz podkreślił gotowość Ansaru do walki z „każdą grupą religijną, która atakuje islam i muzułmanów”²⁵.

Zdaniem Virginii Comolli grupa Ansaru składała się z tych zwolenników Yusufa, którzy po starciu ze służbami bezpieczeństwa w lipcu 2009 roku uciekli za granicę do Algierii, Nigru, Mali, Czadu, Somalii oraz Sudanu. Przebywając na emigracji, osoby te poznały idee głoszone przez Al-Kaidę Islamskiego Maghrebu i Asz-Szabaab, zakładające walkę z siłami zachodnimi oraz ochronę miejscowej ludności. Gdy bojownicy ci wrócili do Nigerii, nazwano ich *‘yan Sahara* (hausa: ludzie Sahary). To właśnie oni, poznawszy wysublimowane nauki innych organizacji walczącego islamu, uznali, że grupą Boko Haram nie rządzi osoba kompetentna, by przeprowadzić skuteczną reformę religijną, lecz zwykły szaleniec²⁶. Pierwszym krokiem podjętym przez Ansaru było potępienie zabójstw muzułmanów dokonywanych przez Boko Haram. Przeprowadzono natomiast ataki skierowane w obecne w regionie instytucje zachodnie, takie jak bazy Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz wojsk francuskich stacjonujących w Mali. Członkowie Ansaru dokonali kilku porwań Europejczyków przebywających w krajach Afryki Zachodniej – między innymi brytyjskiego naukowca Chrisa McManusa i włoskiego inżyniera Franco Lamolinary w Kebbi w maju 2011 roku²⁷.

Nie tylko członkowie Ansaru żywili poczucie, że Abubakar Shekau sprzeniawierzył się naukom Muhammada Yusufa. W 2011 roku w Maiduguri powstała kolejna organizacja negująca zasadność prowadzonych przez niego walk. Muzułmański Ruch Yusufiyya²⁸ w ten sposób uzasadniał niezależnienie się od frakcji Shekau:

Żli ludzie przeniknęli do naszych [szeregów], podejmując fałszywą Świętą Wojnę, która jest całkowicie niezgodna z islamem. Niniejszym odsuwamy się od tej grupy, od wszystkich ataków bombowych skierowanych przeciwko cywilom [...]. Potępiamy je i prosimy Boga, by wskazał tych, którzy dokonali zamachów, a następnie przypisali je nam. Jest to konieczne, ponieważ niewinni obywatele cierpią z powodu ataków naszej grupy [Boko Haram – S.B.] i wojska nigeryjskiego²⁹.

²⁵ Nagranie nie jest już dostępne w Internecie. Fragmenty cytuję za V. Comolli, dz. cyt., s. 65.

²⁶ Tamże, s. 64.

²⁷ Tamże, s. 66.

²⁸ Virginia Comolli przypuszcza, że na czele tego odłamu Boko Haram stał Al-Jasawi. Nie jest to jednak informacja potwierdzona. Por. V. Comolli, dz. cyt., s. 68.

²⁹ Cytuję za: E. Oftedal, „Boko Haram – an overview”, *FFI Rapport*, 01680, 2013, Norwegian Defence Research Establishment, 31 maja 2013, s. 29. Tłumaczenie cytatu z języka angielskiego: S.B.

Z biegiem czasu uznano, że wewnętrzne podziały w Boko Haram znacznie osłabiają tę organizację. Podczas rozmów prowadzonych w północnym Mali³⁰ pomiędzy przywódcami frakcji przyjęto założenie, że najkorzystniejsze dla wzmocnienia Boko Haram będzie zjednoczenie sił mimo znacznych różnic w zakresie doktryny i metod walki. Khalid el-Barnawi oraz Mamman Nur zgodzili się, by prowadzone przez nich działania przypisywane były Boko Haram w oficjalnych komunikatach. Uznano tym samym formalne zwierzchnictwo Abubakara Shekau, mając na uwadze zwiększenie skuteczności działań organizacji. Nie zmieniło to jednak stanowiska bojowników wobec – ich zdaniem – nieodpowiedniej postawy Shekau³¹.

Szaleniec u władzy

Liderzy rozłamowych frakcji Boko Haram zarzucali Abubakarowi Shekau brak wierności wobec nauk Muhammada Jusufa. Nie był to jednak jedyny powód, dla którego nie chcieli, aby identyfikowano ich z jego osobą. Przez wielu Shekau postrzegany był jako postać niepoważna, niegodna szacunku, jakim należy darzyć przywódcę religijnego. Zarzucano mu, że wykorzystuje posiadaną władzę w organizacji do realizacji swoich własnych ambicji, próbując zyskać poklask w mediach, zszokować światową opinię publiczną brutalnością i bezwzględnością oraz zdobyć uznanie w kręgach bliskowschodnich ugrupowań terrorystycznych³².

Wspomniane zarzuty wobec Shekau wydają się usprawiedliwione, gdy przyjrzemy się nagraniem propagandowym z jego udziałem, publikowanym regularnie w Internecie. Shekau jawi się w nich jako osoba nieprzewidywalna, niezrównoważona emocjonalnie, dowodząca organizacją wedle własnych, zmiennych nastrojów. Wątpliwości wzbudza brak powagi, z jaką powinien traktować kwestie dotyczące islamu, będąc przywódcą organizacji o charakterze religijnym. W filmie opublikowanym w styczniu 2012 roku po krwawych zamachach przeprowadzonych przez Boko Haram w Kano Shekau ogłosił, że „zabijanie ludzi sprawia [mu] przyjemność, tak jak sprawia [mu] przyjemność zabijanie kurcząt i baranów”³³. Innym razem, w filmie opublikowanym we wrześniu 2014 roku, Shekau wystąpił na dachu samochodu, strzelając na oślep z działa przeciwlotniczego i wykrzykując muzulmańskie wyznanie wiary³⁴.

---

³⁰ Informację tę podaję za Jacobem Zennem, który nie przytacza konkretnej daty spotkania. Z pewnością doszło do niego w 2013 lub 2014 roku. Por. J. Zenn, „A biography of Boko Haram and the bay’a to Al-Baghdadi”, *Combating Terrorism Center at West Point*, 19 marca 2015.

³¹ Tamże.

³² J. Zenn, „Nigerian al-Qaedaism”, *Current Research in Islamist Ideology*, 16, 2014, s. 107n.

³³ Cytuję za: A. Brigaglia, dz. cyt., s. 43.

³⁴ „Boko Haram leader Abubakar Shekau says he is alive and well”, *Sahara TV*, 5 października 2014, <https://youtube.com/watch?v=zC0GJtoTttM> (29.06.2015).

Niestabilną i nieprzewidywalną naturę Abubakara Shekau szczególnie wyrażnie obrazuje film opublikowany w kwietniu 2014 roku, w którym Shekau zadeklarował odpowiedzialność Boko Haram za porwanie ponad dwustu dziewcząt z akademika w Chibok. Nagranie to przedstawia kazanie wygłoszone przez Shekau, zawierające liczne groźby i inwektywy pod adresem przedstawicieli rządu nigeryjskiego, przeplatane formułami religijnymi. Jego zachowanie bardzo silnie kontrastuje z powagą sytuacji, jaka powinna towarzyszyć wygłaszaniu kazania przez przywódcę religijnego. Shekau wybucha niekontrolowanym śmiechem oraz drapie się niestosownie po udzie, wprowadzając odbiorcę w zakłopotanie. Treść wypowiedzi również świadczy o niezrównoważonej naturze:

Dwunastoletnie dziewczynki wyjdą za mąż, podobnie jak dziewięcioletnie, tak jak za mąż wyszła Aisza [...], żona proroka Mahometa [...]. Teraz widzicie, jak wielkie nieszczęście spotyka niewiernych na tym świecie [śmiech]. Bóg jest wielki [...]. Bądźmy posłuszni Bogu. Wszyscy zginiecie w męczarniach, a my będziemy posłuszni Bogu [...]. Wy niewierni wieśniacy, wasze dzieci zostały schwytane i wzięte do niewoli [śmiech]. Prowadzicie swoje córki do nowoczesnych szkół [śmiech]. Młodzi ludzie pobierają nowoczesną edukację [...]. Pobierajmy nowoczesną edukację! Dziewczęta, powinnyście już dawno być zamężne. Idźcie, pobierajcie nowoczesną edukację, wy dranie, ale pamiętajcie, że schwytałem wasze córki. Sprzedam je wszystkie na targu [śmiech]. Jest tu w okolicy targ, na którym handluje się ludźmi. Bóg rozkazał mi, abym je sprzedał. Tak, sprzedam te dziewczęta³⁵.

W nagraniu opublikowanym we wrześniu 2013 roku Abubakar Shekau, siedząc w kręgu bojowników o zakrytych twarzach trzymających w rękach karabiny, wypowiada groźby pod adresem polityków, takich jak Benjamin Netanjahu, François Hollande, Królowa Elżbieta oraz nieżyjąca już Margaret Thatcher. Pod koniec mającego budzić groźbę przemówienia wypowiada swoje imię, jękając się (czego zwykle nie robi): „Mówił Shekau, Shekau, Shekau-kau, She-kau-kau...”³⁶. W innym nagraniu, opublikowanym we wrześniu 2014 roku, występując na tle czołgów i bojowników dzierżących flagi Boko Haram, Shekau tańczy i śpiewa pieśń *Miyyeti Allah* (fulfulde: Bogu dzięki)³⁷. Virginia Comolli zauważa, że podczas przeprowadzonych przez nią badań terenowych znajomi Abubakara Shekau wspominali o jego silnym uzależnieniu od haszyszu³⁸.

³⁵ „Boko Haram leader Shekau releases video on abduction of Chibok girls”, *Sahara TV*, 5 maja 2014, https://www.youtube.com/watch?v=wrfWS_vL0D4 (28.06.2015). Tłumaczenie z języka hausa: S.B.

³⁶ „Boko Haram leader Shekau resurrected after death to address Nigeria the evil to come”, *Mecksoncrownblog TV*, 27 września 2013, <https://www.youtube.com/watch?v=idKAul9Wj6E> (14.06.2015).

³⁷ Podają za: A. Brigaglia, dz. cyt., s. 46n.

³⁸ V. Comolli, dz. cyt., s. 60.

Wizerunek medialny a sojusz z Państwem Islamskim

Niepoważna postawa Abubakara Shekau utrudniła Boko Haram znalezienie sojuszników wśród innych organizacji walczącego islamu. W lipcu 2014 roku, niespełna miesiąc po ogłoszeniu istnienia Państwa Islamskiego pod przywództwem Abu Bakra al-Baghdadiego, Shekau złożył w imieniu swojej organizacji *baję* (ar.: deklaracja lojalności) wobec władz nowo utworzonego kalifatu. 5 października 2014 roku na łamach magazynu „Dabiq” publikowanego przez Państwo Islamskie ukazała się odpowiedź Al-Baghdadiego na tę deklarację. Zdecydowano wówczas, że utworzenie emiratu Państwa Islamskiego w północnej Nigerii musi zostać odroczone do czasu, gdy terytorium tym zarządzać będzie osoba godna, by współpracować z Al-Baghdadim. Taka odpowiedź sugerowała, że należy zmienić wizerunek Abubakara Shekau³⁹.

W celu realizacji tego zadania przy Boko Haram utworzono skrzydło Al-Urwa al-Wuska (ar.: Nierozzerwalna Więź), odpowiedzialne za aktywność tej organizacji w mediach. Nazwa skrzydła nawiązuje do czasopisma o tematyce religijnej wydawanego w Paryżu w latach 80. XIX wieku pod takim samym tytułem. Al-Urwa al-Wuska utworzono kilka dni po zamachu na redakcję paryskiego magazynu „Charlie Hebdo”, do którego doszło 7 stycznia 2015 roku. 16 stycznia nowe skrzydło Boko Haram opublikowało nagranie, w którym Abubakar Shekau pozytywnie skomentował przeprowadzony atak⁴⁰.

Według Jacoba Zenna Al-Urwa al-Wuska nadzorowane jest przez dawnych bojowników Ansaru, wspomnianych *‘yan Sahara*, którzy posiadają kontakty z bliskowschodnimi organizacjami islamu walczącego i korzystają z ich wsparcia. Pierwsze filmy propagandowe Boko Haram wzorowane na nagraniach Państwa Islamskiego ukazały się pod koniec 2014 roku. Uderzające było podobieństwo w zakresie stosowanej symboliki – czarnych strojów, flagi kalifatu oraz motywów muzycznych. Od stycznia 2015 roku, kiedy powstało Al-Urwa al-Wuska, wyraźne stały się podobieństwa techniczne pomiędzy filmami propagandowymi obydwu organizacji. Dowodzi to faktu, że operatorzy Boko Haram zostali przeszkoleni przez osoby odpowiedzialne za przygotowywanie nagrań dla Państwa Islamskiego. Nowe filmy Boko Haram są znacznie bardziej niż dawniej zaawansowane technicznie w zakresie grafiki, choreografii i efektów specjalnych⁴¹.

Jeden jeszcze argument przemawia za słuszością twierdzenia, że Al-Urwa al-Wuska jest kontrolowana przez byłych bojowników Ansaru. Filmy przygotowywane przez to skrzydło mają subtelny wydźwięk, nawiązujący do dawnej niechęci Ansaru wobec Abubakara Shekau, który sprzeniewierzył się naukom Muhammada

---

³⁹ J. Zenn, „A biography...”.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże.

Yusufa. W publikowanych filmach pojawiają się, w formie fragmentów nagrań lub skryptu, kazania pierwszego przywódcy Boko Haram, nazywanego tutaj Yusuf al-Nigeri. Zdaniem Jacoba Zenna zabiegi te służyć mają przypomnieniu, że nie Shekau, a Muhammad Yusuf był najważniejszym ideologiem Boko Haram i tym samym umniejszają autorytet obecnego przywódcy. Co interesujące, do nauk Yusufa odwołują się również przedstawiciele Państwa Islamskiego. W filmie tej organizacji, zatytułowanym „Wiadomość od bojownika”⁴², przedstawiono wywiad przeprowadzony na granicy Nigerii i Kamerunu z bojownikiem Boko Haram, który wyraził żal z powodu śmierci niewinnych cywilów muzułmańskich. Postawa taka była charakterystyczna dla bojowników Ansaru.

Mimo subtelnych przejawów niechęci wobec Abubakara Shekau istnienie Al-Urwa al-Wuska znacznie poprawiło jego wizerunek medialny. Część przemówień Shekau została napisana przez przedstawicieli tego skrzydła z troską o ukazanie dojrzałości i gotowości przywódcy Boko Haram do przyłączenia się do Państwa Islamskiego. 27 lutego 2015 roku opublikowano film, w którym Shekau wygłosił długą, logiczną mowę zawierającą groźby skierowane do rządów Czadu, Beninu, Kamerunu, Nigru i Nigerii. 7 marca Boko Haram ponowiło próbę przyłączenia się do Państwa Islamskiego. W internetowym serwisie społecznościowym Twitter, na oficjalnym koncie Al-Urwa al-Wuska, opublikowano nagranie, w którym Shekau złożył ponowną *baję* Al-Baghdadiemu. Tym razem deklaracja została przyjęta. Kilka dni później Państwo Islamskie przedstawiło film, w którym bojownicy świętowali poszerzenie granic kalifatu do Afryki Zachodniej⁴³. Aby podkreślić wagę sojuszu z Al-Baghdadim, Shekau nadał swojej organizacji nową nazwę: Wilajat Gharb Ifrikijja (ar.: Emirat Afryki Zachodniej). Zaznaczyć w tym miejscu należy, że trudno jest precyzyjnie ocenić znaczenie *baji* złożonej przez Shekau. Teoretycznie została ona przyjęta przez przywódcę Państwa Islamskiego, w praktyce jednak, poza wsparciem w zakresie tworzenia nagrań, nie odnotowano śladów współpracy pomiędzy ugrupowaniami⁴⁴.

Shekau, który powstał z martwych

Chcąc przedstawić możliwie pełny wizerunek Abubakara Shekau, wspomnieć należy o interesującej hipotezie postawionej przez Andrea Brigaglię, znanego badacza Boko Haram. W 2014 roku opublikował on artykuł⁴⁵, w którym dowiódł, iż Abubakar Shekau nie żyje co najmniej od sierpnia 2013 roku, a osoba występująca

⁴² „Message from a mujahid”, opublikowany w serwisie Twitter 29 stycznia 2015. Film nie jest już dostępny. Jego fragmenty cytuję za J. Zenn, „A biography...”.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Obserwacja własna na podstawie bieżącej analizy informacji oraz literatury dotyczącej działalności Boko Haram.

⁴⁵ A. Brigaglia, dz. cyt.

w nagraniach propagandowych Boko Haram jest jedynie aktorem, odtwarzającym rolę dawnego przywódcy.

Pierwszy raz informacja o śmierci Abubakara Shekau pojawiła się w 2009 roku. Założono wówczas, że zginął on z rąk służb bezpieczeństwa podczas oblawy na zwolenników Muhammada Yusufa. We wrześniu 2010 roku, po kilkunastu miesiącach względnego bezpieczeństwa w północno-wschodniej Nigerii, Boko Haram opublikowało nagranie, w którym Shekau wystąpił w roli nowego przywódcy. Z powodu niezadowalającej jakości tego i wcześniejszych filmów z udziałem Shekau, trudno jest zweryfikować tożsamość występujących w nich osób⁴⁶. Brigaglia zaznacza, że istnieją pewne różnice, takie jak styl ubioru oraz korpulencja postaci, które mogłyby świadczyć o tym, że już wówczas zamiast Shekau w nagraniu występował ktoś inny. Nie należy jednak z całą pewnością przyjmować tej tezy jako prawdziwej⁴⁷.

W nagraniu opublikowanych w okresie do sierpnia 2013 roku ogólny wizerunek Abubakara Shekau pozostaje niezmienny, niezależnie od tożsamości aktorów. Odpowiada on charakterystyce Shekau stworzonej przez Ahmada Salkidę, który opisał przywódcę Boko Haram jako introwertyka o pełnej samokontroli, zafascynowanego naukami religijnymi.

Abubakar Shekau w 2010 roku. Ujęcie z filmu propagandowego „Sako daga Shekau” (Wiadomość od Shekau).

⁴⁶ Zob. nagranie sprzed zamieszek w lipcu 2009 roku: <http://www.youtube.com/watch?v=vxW9-P11rZs8> (30.10.2015) oraz nagranie z września 2010 roku: <http://www.youtube.com/watch?v=9ChTgAjpyY> (30.10.2015).

⁴⁷ A. Brigaglia, dz. cyt., s. 45.

W sierpniu 2013 roku rzeczniczka nigeryjskich służb bezpieczeństwa Marylin Ogar przekazała prasie informację, że Abubakar Shekau zmarł w szpitalu w kameruńskiej miejscowości Amitchide. Jego śmierć miała być wynikiem ran poniesionych podczas starcia z wojskiem nigeryjskim, do którego doszło w obszarze przygranicznym 30 czerwca⁴⁸. Nagrania opublikowane w okresie od sierpnia 2013 roku przedstawiają Abubakara Shekau w sposób zaskakująco odbiegający od tego z poprzednich materiałów, co świadczy, zdaniem Brigaglii, o próbach znalezienia nowego odtwórcy roli Shekau⁴⁹.

Pierwszy film opublikowany w tym okresie trwa zaledwie trzydzieści dziewięć sekund, w trakcie których Abubakar Shekau siedzi w nienaturalnej pozycji, wypowiada kilka niespójnych zdań, a w ostatnim ujęciu przewraca się⁵⁰. Kolejne nagranie umieszczono w Internecie kilka miesięcy później. Andrea Brigaglia uważa, że czas ten został wykorzystany, aby lepiej przygotować lub znaleźć nowego aktora do odtwarzania roli Shekau. Film jest znacznie dłuższy niż poprzedni, a występująca w nim osoba zdaje się pewniej czuć przed kamerą. Wątpliwości budzi fakt, że w nagraniu tym Abubakar Shekau posługuje się płynną angielszczyzną z wyraźnym północnonigeryjskim akcentem. Stosuje zaawansowane formy gramatyczne oraz słownictwo na poziomie znacznie wyższym niż podstawowy (m.in. *tactically*, *undermine*). Pozostawiając rozwadze czytelnika kwestię, czy nie znając wcześniej języka angielskiego Shekau mógł opanować go na poziomie zaawansowanym przez kilka miesięcy spędzonych w kameruńskich górach, należy podkreślić, że stosowanie angielszczyzny w przemówieniach nie jest spójne z ideami głoszonymi przez Boko Haram. Według przywódców tej organizacji język angielski reprezentuje nauki zachodnie, a więc należy go unikać⁵¹.

Niekonsekwencję w wizerunku Shekau widać także w następnym nagraniu opublikowanym w tym okresie⁵². Mężczyzna występujący w roli przywódcy organizacji używa sformułowania: „My jesteśmy Boko Haram”. Jest to kolejny element poddający w wątpliwość tożsamość osoby przemawiającej jako Abubakar Shekau. Członkowie ugrupowania nie akceptują bowiem nazwy „Boko Haram”, uważając, że niepotrzebnie upraszcza ona głoszone przez nich nauki⁵³.

⁴⁸ H. Idris, „Nigeria: Boko Haram’s Shekau likely dead, JTF says”, *Daily Trust*, 20 sierpnia 2013, <http://allafrica.com/stories/201308200212.html> (10.05.2014).

⁴⁹ A. Brigaglia, dz. cyt., s. 46.

⁵⁰ Zob. przyp. 35.

⁵¹ S. Brakoniecka, dz. cyt., s. 78.

⁵² Chodzi o wspomniany wyżej film, w którym Shekau tańczy i śpiewa *Miyyeti Allah*. Nagrania nie można już zobaczyć w Internecie. Dostępne było pod adresem: https://www.youtube.com/watch?v=wJe21H_VIFE (ostatni raz odtworzone 30.06.2015).

⁵³ Zobacz na przykład wypowiedź Abubakara Shekau podaną do wiadomości publicznej na ulotkach rozrzuconych przez Boko Haram w styczniu 2012 roku na ulicach Kano: „To my jesteśmy grupą zwaną [...] Boko Haram, ale zdecydowanie wolimy mówić o sobie Społeczność Ludzi Sunny, Misji i Dżihadu”. Podaje za: V. Comolli, dz. cyt., s. 50.

Dwie twarze Abubakara Shekau: przed sierpniem 2013 roku (po lewej) oraz po sierpniu 2013 roku (po prawej). Źródło: www.saharareporters.com

Uwagi końcowe

Porównanie zachowania i wyglądu Abubakara Shekau w nagraniach opublikowanych w różnym czasie prowadzi do interesujących konkluzji. Osoba, która wcześniej uważana była za poważnego uczonego, nazywana przez uczniów ostoją monoteizmu, silnie kontrastuje z groteskową wręcz postawą Abubakara Shekau w później opublikowanych filmach. Również zestawienie cech fizycznych obydwu postaci wskazuje na znaczne różnice. Aktor występujący w nagraniach pochodzących z okresu od sierpnia 2013 roku ma wyraźnie okrągłą twarz, cieńszą górną wargę i nieco szerszy nos niż mężczyzna, który pojawił się we wcześniejszych materiałach. Andrea Brigaglia uważa, że Abubakar Shekau od kilku lat nie żyje, a jego wizerunek jest wykorzystywany przez pozostające w ukryciu osoby przewodzące organizacji⁵⁴.

Przyjmując za słuszną tezę Brigalii, należałoby postawić pytanie, czemu mogło służyć zatajenie wiadomości o śmierci Shekau przez obecne kierownictwo Boko Haram. Jeśli fakt ten skrywany był nie tylko przed postronnymi obserwatorami, ale również przed osobami należącymi do tej organizacji, można by przyjąć interpretację, że oparto się na wcześniejszych doświadczeniach i zatajono wieść

⁵⁴ A. Brigaglia, dz. cyt., s. 47.

o śmierci lidera, aby uniknąć kolejnych podziałów osłabiających Boko Haram. Być może jednak wiadomość tę skrywano tylko przed opinią publiczną. Postępowanie takie mogłoby służyć utrzymaniu reputacji organizacji poważnie zagrażającej bezpieczeństwu regionu. Skoro Abubakar Shekau zyskał miano ikony terroryzmu w Afryce Zachodniej, tym samym rezygnacja z jego wizerunku oznaczałaby dla Boko Haram niepowetowaną stratę.

Ostateczna weryfikacja tezy Brigaglie wymaga analizy obszerniejszego zasobu danych, które być może staną się dostępne wraz z rozwojem badań nad Boko Haram. Posiłkując się potwierdzonymi dotychczas informacjami, można by tymczasem zadać pytanie, jakie czynniki sprawiły, że wokół Abubakara Shekau rodzą się liczne nieudowodnione i historie urastające do rangi legend. Teza o jego domniemanej śmierci jest bowiem jedną z wielu niepotwierdzonych supozycji owianych tajemnicą, podobnych do doniesień o jego nadludzkich zdolnościach, umiejętności czytania w myślach, przewidywania przyszłości i czynienia cudów, o których przeczytać można w lokalnej prasie. Historie te przywołują skojarzenie z bliską nigeryjskim muzułmanom tradycją mahdyzmu – oczekiwania na proroka o nadprzyrodzonych mocach, który wypowie wojnę wrogom islamu⁵⁵. Wielu członków Boko Haram darzy Abubakara Shekau nadzwyczajnym szacunkiem zbliżonym do religijnej czci. Virginia Comolli przyrównuje ich postawę do kultu (*cult-like attitude*)⁵⁶.

Kontrowersyjna i tajemnicza postać Abubakara Shekau z pewnością wpłynęła na wizerunek organizacji Boko Haram oraz na jej rozwój. Brutalność Shekau, widoczna zarówno w jego wypowiedziach, jak i w przyjętym sposobie działania, który narzucił Boko Haram, stała się znakiem rozpoznawczym ugrupowania. Z chwilą przejścia władzy przez Shekau organizacja podjęła działania zbrojne, stosując dotkliwe dla miejscowej ludności akty terroru, posuwając się do porwań, gwałtów, morderstw oraz inicjowania zamachów samobójczych z udziałem dzieci.

Postać Abubakara Shekau nie jest jednoznaczna. Z jednej strony przywódca Boko Haram jawi się jako osoba o radykalnych poglądach religijnych, brutalny i bezwzględny bojownik. Z drugiej strony zaskakuje brakiem powagi wobec kwestii związanych z islamem i niezrozumiałym zachowaniem. Shekau traktowany jest z pogardą i dystansem przez przedstawicieli nurtu walczącego islamu, co utrudnia mu utrzymanie władzy wewnątrz Boko Haram oraz poszukiwanie sojuszników zewnętrznych wśród organizacji bliskowschodnich.

⁵⁵ Podobne nadludzkie cechy przypisywano m.in. samowznaczenemu prorokowi Muhamma-
du Marwie, znanemu jako Maitatsine, którego zwolennicy doprowadzili do krwawych zamieszek
w Kano w grudniu 1980 roku. Zob. S. Piłaszewicz, „Ruchy mahdytystyczne w Afryce Zachodniej
w XX w.”, *Przegląd Orientalistyczny*, 3–4, 1994, s. 140n.

⁵⁶ V. Comolli, dz. cyt., s. 77.

Zdaje się jednak, że taki wizerunek Abubakara Shekau przynosi Boko Haram również pewne korzyści. Z pewnością nieprzewidywalny charakter przywódcy wzbudza medialne zainteresowanie tą organizacją, a także potęguje przerażenie wśród miejscowej ludności oraz światowej opinii publicznej. Budzi grozę wśród krytyków i przeciwników Boko Haram, podnosząc tym samym znaczenie tej organizacji o charakterze terrorystycznym, dla której strach jest jednym z podstawowych narzędzi działania.

Mgr Sabina Brakoniecka – doktorantka Wydziału Orientalistycznego UW, asystent w Instytucie Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN, magister afrykanistyki i stosunków międzynarodowych. Zajmuje się radykalizmem muzułmańskim w północnej Nigerii oraz konfliktami w Afryce Subsaharyjskiej. Szefowa działu „Afryka” w czasopiśmie *Stosunki Międzynarodowe*.

Bibliografia

- „Boko-Haram-chef Abubakar Shekau: So tickt der fiese «Black Bin Laden»”, *Bild*, 14 maja 2014, <http://www.bild.de/politik/ausland/nigeria/der-irre-maedchenentfuehrer-black-bin-laden-35964642.bild.html> (10.11.2015).
- Brakoniecka S., „Spór o zachodnią edukację. Od ‘Yan Izala do Boko Haram’”, *Afryka*, 40, 2014, s. 71–84.
- Brakoniecka S., „The beginnings of the Boko Haram rebellion from a micro-level perspective”, *Hemispheres. Studies on Cultures and Societies*, 30, 3, 2015, s. 77–92.
- Brigaglia A., „Abubakar Shekau: the Boko Haram leader who never came «back from the dead»”, *The Annual Review of Islam in Africa*, 12, 1, 2013–2014, s. 43–48.
- Comolli V., *Boko Haram. Nigeria’s Islamist insurgency*, Hurst & Company, London 2015.
- Idris H., „Nigeria: Boko Haram’s Shekau likely dead, JTF says”, *Daily Trust*, 20 sierpnia 2013, <http://allafrica.com/stories/201308200212.html> (10.05.2014).
- International Crisis Group, „Curbing violence in Nigeria (II): the Boko Haram insurgency”, *Africa Report*, 216, 3 kwietnia 2014.
- Murtala A., „Boko Haram in Nigeria: its beginnings, principles and activities”, *Salafi Manhaj*, 2013.
- “Nigeria’s Boko Haram leader Abubakar Shekau in profile”, *BBC News*, 9 maja 2015, <http://www.bbc.com/news/world-africa-18020349> (10.11.2015).
- Oftedal E., „Boko Haram – an overview”, *FFI Rapport*, 01680, 2013, Norwegian Defence Research Establishment, 31 maja 2013.

- Piłaszewicz S., „Ruchy mahdystyczne w Afryce Zachodniej w XX w.”, *Przegląd Orientalistyczny*, 3–4, 1994, s. 131–141.
- „Rift in Boko Haram, ‘Ansaru’ splinter group emerges, calls BH ‘inhuman’ to Muslims”, *Sahara Reporters*, 31 stycznia 2012, <http://saharareporters.com/2012/01/31/rift-boko-haram-%E2%80%98ansaru%E2%80%99-splinter-group-emerges-calls-bh-%E2%80%98inhuman%E2%80%99-muslims> (17.11.2015).
- „The Boko Haram terror chief who came back from the dead”, *France 24*, 25 września 2014, <http://www.france24.com/en/20120111-terror-chief-boko-haram-imam-shekau-youtube-nigeria-goodluck-jonathan-al-qaeda-oil> (10.11.2015).
- “Wanted information that brings to justice Abubakar Shekau”, *Rewards for Justice*, Department of State, United States of America: https://www.rewardsforjustice.net/english/abubakar_shekau.html (10.11.2015).
- Zenn J., “A biography of Boko Haram and the bay’a to Al-Baghdadi”, *Combating Terrorism Center at West Point*, 19 marca 2015.
- Zenn J., „Leadership analysis of Boko Haram and Ansaru in Nigeria”, *Combating Terrorism Center*, 24 lutego 2014, <https://www.ctc.usma.edu/posts/leadership-analysis-of-bokoharam-and-ansaru-in-nigeria> (15.11.2015).
- Zenn J., „Nigerian al-Qaedaism”, *Current Research in Islamist Ideology*, 16, 2014, s. 99–117.

Cytowane nagrania z serwisu Youtube:

- „Boko Haram leader Abubakar Shekau says he is alive and well”, *Sahara TV*, 5 października 2014, <https://youtube.com/watch?v=zC0GJtoTtM> (29.06.2015).
- „Boko Haram leader Shekau releases video on abduction of Chibok girls”, *Sahara TV*, 5 maja 2014, https://www.youtube.com/watch?v=wrfWS_vL0D4 (28.06.2015).
- „Boko Haram leader Shekau resurrected after death to address Nigeria the evil to come”, *Mecksoncrownblog TV*, 27 września 2013, <https://www.youtube.com/watch?v=idKAul9Wj6E> (14.06.2015).
- „Muqabala Malam Isa Ali Bauchi da Malam Muhammad Yusuf Maiduguri a kan karatun boko” [Konfrontacja poglądów Malama Isy Alego Bauchi i Malama Muhammada Yusufa Maiduguri dotyczących zachodniej edukacji], <https://www.youtube.com/watch?v=Rq-OgUWMAVA&list=PL8CA76D74FAE6E7F5&index=6> oraz następne części (10.12.2015).
- „Sako daga Shekau” [Wiadomość od Shekau], <https://www.youtube.com/watch?v=9ChTgAjpoyY> (13.11.2015).
- <https://www.youtube.com/watch?v=ePpUvfTXy7w> (10.11.2015).
- <https://www.youtube.com/watch?v=vxW9P11rZs8> (30.10.2015).